

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

ДЗК

Випуск 3/3

2014 р.

ПРО КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ
ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ
у лютому 2014 року

(оглядова довідка за матеріалами
преси, Інтернету та неопублікованими документами)

До 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка

З нагоди святкування 200-річчя з дня народження поета, художника і громадського діяча Т. Г. Шевченка, Державною архівною службою України у співпраці з державними архівними службами Литви, Казахстану, Польщі та РФ, Національним музеєм Т. Г. Шевченка та Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, підготовлено виставку фото-, та архівних документів і матеріалів „На вічному шляху до Тараса (1814–1861)”, яку було презентовано 27 лютого у приміщенні Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України.

За ініціативи Українського інституту Америки (США, Нью-Йорк) у Києві та Нью-Йорку проходив двоетапний масштабний міжнародний арт-проект „Ми просто йшли ...”, присвячений 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. У рамках заходу було презентовано виставку художників П. Бевзи та М. Журавля. Роботи обох майстрів виконані у стилі міфопоетичного напрямку українського візуального мистецтва ХХІ століття.

Загальний

В Україні

Перший заступник Міністра культури України Т. Г. Кохан провів зустріч з Надзвичайним і Повноважним Послом Латвійської Республіки в

Україні А. Даудзе. Сторони обговорили питання проведення культурно – мистецьких заходів з нагоди головування Латвії в Раді ЄС у першому півріччі 2015 року . Культурну програму заплановано на період з лютого по червень 2015 року. Вона розпочнеться в Національній філармонії України урочистим концертом „Молитва Матері Терези” за участю Хору Латвійського Радіо, камерного оркестру „Sinfonietta Rīga” і диригента С. Клява.

Гастролі В Україні

У Колонному залі ім. М. В. Лисенка Національної філармонії України пройшли: за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні концерт Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України за участю диригента – Т. Кучара (США) і соліста – Д. Басвелла (скрипка, США); за організаційної підтримки Чернігівського обласного центру фестивалів та концертних програм – концерт Академічного симфонічного оркестру „Філармонія” за участю музикантів Японії: диригента Міцукобу Такая, солісток – Маю Томотакі (скрипка) і Маріко Ішігава (сопрано); вечір австрійської музики за участю музикантів з Австрії – з. а. України А. Винокурова (скрипка) та диригента В. Гюртлера.

За підтримки Національної музичної академії спільно з Міністерством культури України та Посольством Угорської Республіки в Україні у Великому залі Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського відбувся концерт „Ференц Ліст в Україні: концерт перший”, присвячений перебуванню в 1847 році угорського маестро Ф. Ліста в Україні та його виступам у лютому того ж року в Києві. Наступні концерти циклу мають відбутися в Одесі та Кіровограді – в липні і вересні: саме тоді Ференц Ліст концертував у цих містах.

Молоді актори з України та Болгарії представили у Києві в рамках проекту „Музична майстерня” французький Міжнародний проект „Notre Dame de Paris”. Це камерний акустичний концерт, який пройшов під акомпанемент болгарського композитора Д. Йорданова 5 та 6 лютого у Будинку актора, 7 лютого – у Молодому театрі.

За підтримки Польського Інституту у Києві відбулося українське турне польської піаністки Б. Білінської. У програмі концертів у Києві, Дніпропетровську та Харкові прозвучали твори К. Шимановського, М.

Ф. Шопена.

Також, у Києві пройшли концерти: за підтримки Французького Інституту в Україні групи „French Vibes” в „АТМАСФЕРА 360”; піаніста Н. Горвата (Франція); співачки, композиторки, кіноактриси Є. Смольянінової (РФ) з програмою „Драгоценный ларец”; вокальної музики А. Бондаренка (баритон, м. Санкт-Петербург, РФ); н.а. Росії О. Розенбаума (РФ); співака С. Брайтмана (Велика Британія).

7 лютого у Луганську відбувся концерт „Любов моя – мелодія. Гала – концерт трьох баритонів” за участю солістів Державного академічного Великого театру Росії Д. Гвініанідзе, С. Плюсіна, Ю. Зальцмана у супроводі академічного симфонічного оркестру філармонії (диригент – заслужений діяч мистецтв Росії, академік Російської академії музики імені Гнесіних В. Чистяков). Це перший спільний проект двох найбільших концертних організацій Росії та Луганщини. Організаторами концерту є Луганська обласна філармонія та Фонд „Таланти світу” (Москва, РФ). У програмі концерту було представлено вокальні класичні твори з репертуару М. Магомаєва.

Театр

В Україні

Гастролі Театру Р. Віктюка (РФ), в рамках яких відбулася прем'єра вистави „Маскарад Маркіза де Сада”, пройшли в шести містах України – Харкові, Дніпропетровську, Одесі, Сімферополі, Севастополі та Львові.

Виставки

В Україні

За підтримки Посольства Латвійської Республіки в Україні у Залі пам'яті Національного музею „Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні” працювала документальна виставка „Латвійська трагедія. 1941”. У експозиції – автентичні світлини, репродукції документів та газетних публікацій, що ілюструють трагічні події 1941 року.

Виставку польського незалежного плаката 80-х років „Мистецтво знаку” було презентовано у столичній галереї „Майстерня” за підтримки Польського Інституту у Києві. Представлені плакати стосуються знакових подій мирного, громадського руху „Солідарність”. Автори, представлених на виставці робіт:

К. Баран, Ч. Белецький, Я. Бокович, А. Будек, Я. Цвікла, К. Добровольська, Е. Гет-Станкевич, Є. Янішевський, К. Янішевська, Р. Каларус, А. Круль, М. Левандовський, П. Млодоженец, М. Мрощак, Т. Сарнецький, Е. Скорвідер, К. Слівка, Г. Томашевський, М. Венцковський, В. Войцеховський. Автором підбірки є Ю. Ж. Півковський. Плакати були додатком до спецвипуску часопису „Титул Робочий” 2010 номер 035–036.

7 лютого в PinchukArtCentre відкрилася персональна виставка бельгійського художника Я. Фабра. Митець представив проекти „Данина Бельгійському Конго” і „Данина Ієроніму Босху в Конго”, в яких досліджує історію колонізаторської політики своєї батьківщини. Експозиція нараховує 36 мозаїк, 23 скульптури та 2 масштабних триптиха, в тому числі 28 робіт, створених спеціально для виставки в PinchukArtCentre. Матеріал, з якого зроблені масштабні мозаїки, – крильця жуків сімейства златки, що виблискують усіма відтінками зелено-синього.

До 16 лютого у Музейно-виставковому центрі „Музей історії Києва” тривала персональна виставка робіт російського художника Н. Сафронова під назвою „Вибране”. До неї увійшли натюрморти, портрети, пейзажі і сюжетні композиції сюрреалістичного характеру, всього понад 100 робіт.

З 14 по 21 лютого художниця Н. Лоуренс (Німеччина) в рамках партнерства між Києвом і Мюнхеном представила у столичній галереї „Ательє Карась” виставку „Хлопці, давайте жити дружно!”. На виставці експонувалося 12 картин, виконаних на дереві.

Колекцію польських джазових плакатів відомого колекціонера К. Дідо в рамках XIII Міжнародного джазового фестивалю „JAZZBEZ 2013” було представлено в галереї „Бункермуз” у Тернополі. Експоновані на виставці плакати виготовлені для різних заходів, пов’язаних з джазовою музикою, а їхніми авторами є лише польські митці: Г. Томашевські, Б. Зелек, Я. Млодоженец, В. Свежи, Р. Шайбо, Б. Бартковські, О. Хмелевські, С. Іваньські, Р. Каларус, В. Коркуц, П. Кунце, Л. Маєвські, Р. Ольбінські, М. Ослісло, А. Паговські, Я. Савка, Г. Станкевіч, К. Вішняк. Кожен із них у найбільш прийнятний для себе спосіб старався переказати сутність музики мовою зображувального мистецтва, а вже потім, з того візуального елемента створити плакат. Майстри польської школи плакату

Виставка творів VI Міжнародного бієнале пастелі, що відбулась у 2013 році у місті Новий Сонч (Польща), експонувалася у Львівській національній галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького. У експозиції було представлено понад 250 робіт 233 авторів – учасників бієнале з Голландії, Німеччини, Сербії, Хорватії, Ізраїлю, Данії, Іспанії, США, Канади, Словаччини, Румунії, Франції, Колумбії, Індії, Туреччини, Білорусі, Чорногорії, Угорщини, Болгарії, Швеції, Фінляндії, Австрії, РФ, України, Англії, Італії, Литви, Латвії та Польщі.

За кордоном

В Амстердамі (Нідерланди) було відкрито виставку „Крим. Золото і таємниці Чорного моря”, присвячену археології Криму, античності і періоду раннього середньовіччя. Найдавніші експонати датуються IV–V ст. до н.е, а пізніші відносяться до VII ст. н. е. Серед унікальних експонатів і знахідок останніх років – китайські лаковані скриньки, знайдені недалеко від Бахчисараю в Криму в розкопках сарматського городища, що відноситься до II століття н. е. В межах виставки також представлено експонати з музею коштовностей Національного музею історії України, золоті вироби з Керченського музею-заповідника, Національного заповідника „Херсонес Таврійський”. Це і скіфські шолом і меч у позолочених піхвах, і безліч декоративних виробів із скіфських курганів, і предмети побуту пізніх скіфів, сармато-аланського періоду.

З 22 лютого по 8 березня галерея „Мистецька збірка” експонувала у центрі „Novomatic Forum” (Відень, Австрія) збірну виставку творів провідних українських митців „Україна. Архетип свободи”. Представлені твори знайомили з творчістю таких художників ,як : І. Марчук, А. Криволап, Г. Криволап, О. Ройтбурд, Б. Буряк, М. Журавель, М. Демцю, М. Вітик, М. Вайсберг, П. Лебединець, М. Деяк, О. Животков, В. Сидоренко, В. Дейсун, Л. Козлов.

Виставка робіт української художниці С. Особик під назвою „Кохання і культура” з 15 по 16 лютого експонувалась у Дубаї (ОАЕ). В її рамках було представлено близько 40 картин, включаючи три колекції: „Ностальгія”, „Райські коштовності” і „Про Україну”.

Фотовиставки

В Україні

Роботи одного з найбільш визначних представників сучасного китайського мистецтва, майстра пейзажного чорно-білого фото В. Вушенга

(КНР) можна було побачити у столичній галереї „Brucie Collections”. На знімках зображено пейзажі Хуаншань (Жовта Гора, КНР).

14 лютого в художньо-виставковому центрі „Арт-Донбас” відкрилася виставка фоторобіт „Наш Афон” фотохудожника з Греції К. Асіміса. Автор представив 300 кращих фотознімків зі Святої Гори Афон, знятих ним за останні 30 років.

Фотовиставку „Польські акценти Києва” було відкрито у Вінницькому краєзнавчому музеї. Організатором заходу виступило Київське національно-культурне товариство поляків „Zgoda” за підтримки Посольства Республіки Польща в Україні та Генерального консульства Республіки Польща у Києві. Над творчим проектом працювали : поляки Д. Яворська, Ч. Рубішко та В. Єфімов, українці В. Радік і Д. Малаков. Виставку збагачено світлинами архітектурних пам'яток столиці, які віддзеркалюють майстерність зодчих польського походження. Це і собор Св. Володимира (1862–1882) Кароля Маєвського, костел Св. Олександра(1817–1847) Франца Меховича за проектом Піляра, Бессарабський ринок (1910–1912) варшавського архітектора Генріка Гая, прибутковий будинок Ігнація Ледуховського (1913). Відвідувачі виставки мали можливість познайомитися також із сучасними творами польських архітекторів та скульпторів.

7 лютого в Чернівецькому обласному художньому музеї відбулося відкриття виставки копій відцифрованих зображень з першого фотоательє в Бухаресті (Румунія) відомого військового фотокореспондента К. П. де Сотмарі. Виставку презентували у рамках II Міжнародного фотофестивалю „Карой Поп Сотмарі”, який було організовано Асоціацією „ЄвроФотоАрт” з міста Орадя (Румунія) за підтримки Міністерства культури Румунії.

За кордоном

У Культурному Центрі Афінської Архієпископії „Руфь” (Греція), за благословенням архієпископа Афін та всієї Греції Ієроніма II відбулося урочисте відкриття виставки сучасної художньої фотографії „Києво-Печерська лавра – святиня України”. В експозиції виставки представлено зображення мальовничих видів Києво-Печерської лаври, інтер'єри пам'яток архітектури і монастирських споруд, що зводилися впродовж дев'яти століть. У церемонії відкриття взяли участь члени Священного Синоду Грецької Православної Церкви на чолі з митрополитом Гліфади Павлом, Надзвичайний і Повноважний

Посол України в Греції В. Шкуров, делегація Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника на чолі з генеральним директором Л. Михайлиною, представники акредитованого в Афінах дипломатичного корпусу, української діаспори, грецької громадськості та преси. Окрасою заходу став виступ хорових колективів храму священномученика Діонісія Ареопігита і української діаспори в Афінах.

40 фоторобіт заслуженого художника, члена Міжнародної федерації фотомистецтва EFIAP А. Устіновича з Феодосії було представлено на його персональній виставці у Брянську (РФ).

У Німеччині в галереї „Орган критичного мистецтва” з 31 січня по 20 лютого тривала фотовиставка Є. Белорусець „Євромайдан. Окупований простір”. Виставка розповідала про перші тижні протестного руху в Києві і тих його учасників, які вже на початку грудня жили у захоплених державних будівлях та проводили цілі дні на морозній вулиці, терпляче очікуючи виконання своїх вимог.

Робота українського фотографа І. Висоцького увійшла до шорт-листу фотоконкурсу „Sony World Photography Awards 2014” у номінації „Відкритий конкурс”, переможця якої буде оголошено 18 березня.

Книжкові виставки, ярмарки

За кордоном

Книга для дітей „Зірки і макові зернята” стала першим українським виданням, яке дістало престижну премію „Opera Prima” на конкурсі „Bologna Ragazzi Award 2014” (Болонья, Італія). Книгу підготували до друку львівські автори та ілюстратори творчої майстерні „Аграфка” – Р. Романишин та А. Лесів, а випустило „Видавництво Старого Лева”.

Музеї

За кордоном

11 музейних працівників із Львівської області та 14 – з Підкарпатського воєводства брали участь у проекті „Музей без бар’єрів – Коаліція польських і українських музеїв для професійного обслуговування неповносправних відвідувачів”, який реалізується в рамках „Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2007–2013” Регіональним музеєм у Стальовій Волі (Республіка Польща). Експертами під час майстер-класів були

члени Стальвововольського осередку Польського товариства сліпих. Музейники вчилися представляти свої експозиції для цієї категорії людей з обмеженими можливостями. Загальною метою проекту є підтримка транскордонних процесів розвитку у сфері мінімізації бар'єрів у доступі неповносправних осіб до культури. Проект здійснюється під патронатом Віце-прем'єр міністра України К. Грищенка та у співпраці з Львівським Національним музеєм і Львівським історичним музеєм (Україна).

Бібліотеки

В Україні

17–18 лютого в Києві у Гете-Інституті відбувся Міжнародний семінар „Електронні книги та читанки в бібліотеці: досвід використання”, який Українська бібліотечна асоціація проводить у партнерстві з Гете-Інститутом в Україні. Участь у семінарі взяли понад 60 бібліотекарів з України, Німеччини, РФ, Грузії, Казахстану та Білорусі. Доповідачі – німецькі, українські та російські експерти з питань використання електронних книг та електронних читанок в бібліотеці та з питань авторського права, а саме: К. П. Гоммес, керівник відділу розширення фондів, предметизації та фахової інформації Державної бібліотеки Дюссельдорф, Німеччина; В. Пашкова, докт. іст. наук, доцент, координатор програми „Американські центри” Посольства США в Україні, віце-президент УБА; О. Васильєв, канд. техн. наук, магістр з питань інтелектуальної власності, директор Асоціації „Інформатіо-Консорціум”, член Президії УБА; В. Степанов, професор кафедри електронних бібліотек, інформаційних технологій і систем Московського державного університету культури та мистецтв, РФ.

Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) та програма „Бібліоміст” в Ірпіні організували тренінг для координаторів та тренерів регіональних тренінгових центрів „Навчання для сучасних бібліотекарів: найважливіша основа розвитку бібліотек”. У тренінгу брали участь 47 бібліотекарів з усіх областей України.

Кіно

В Україні

У Національному центрі театрального мистецтва ім. Л. Курбаса відбувся показ чеських анімаційних фільмів, знятих на базі знаменитої Празької

академії сценічних мистецтв „FAMU” (Чехія). Показ організував Чеський центр у Києві, а представив фільми режисер, актор і кінознавець С. Сукненко.

За участю режисерів з України, РФ, Білорусі, Польщі, Сербії, Азербайджану та США у Дніпропетровську відбувся Міжнародний фестиваль документального кіно V „Міжнародна кіноасамблея на Дніпрі – 2014”. Цьогорічний кінофорум став науковим симпозіумом документалістів на тему „Вічні цінності у документальному кіно”, спеціальним гостем якого був режисер К. Зануссі (Польща) та інші українські і зарубіжні режисери. Зокрема, єпископ Новомосковський, вікарій Дніпропетровської єпархії отець Євлогій вручив К. Зануссі Почесний знак святого Іоанна Лествичника „За милосердя”. У програмі заходу: кінопоказ прем'єрних фільмів, прес-конференція та творчі зустрічі з відомими режисерами та акторами.

Сім найкращих польських кінострічок за останні два роки було представлено у рамках Днів польського кіно у 6 містах України – Києві, Вінниці, Сімферополі, Одесі, Донецьку і Харкові. Почесним гостем заходу став режисер

Р. Бугайський, який презентував свою нову стрічку „Закрита система” та взяв участь у прес-конференції. Також, у рамках Днів у столичному кінотеатрі ім. Чапаєва відбулася ретроспектива фільмів Р. Поланського.

З 20 по 26 лютого у «Культурному центрі „Кінотеатр Київ”» пройшов IV фестиваль „Сучасне кіно Данії”, в рамках якого відбувся показ шести фільмів: „Полювання” (реж. Т. Вінтерберг), „Королівський роман” (реж. М. Арсел), „Дружина художника” (реж. Б. Аугуст), „Стрілок” (реж. А. К. Олесен), „Заручники” (реж. Т. Ліндхольм), „Невдалі фото рідкісних птахів” (реж. К. Дюекьер).

Номінантом на престижну російську премію „Ніка” став український фільм про депортацію кримських татар „Хайтарма” режисера А. Сеїтаблаєва. Він боротиметься за нагороду в номінації „Кращий фільм країн СНД та Прибалтики”. Церемонія вручення „Ніки” відбудеться 1 квітня у театрі „Московська оперета” (РФ).

За кордоном

З 6 по 16 лютого на Європейському кіноринку LXIV Міжнародного кінофестивалю Берлінале працював Український національний стенд

(„Ukrainian Film Corner”), організований Державним агентством України з питань кіно спільно з Національним центром Олександра Довженка. Впродовж всього фестивалю на стенді поширювалася інформація щодо нового сучасного українського кіно – повнометражного, документального, анімаційного та короткометражного, розповсюджувалися друковані матеріали та каталоги. Цьогорічним дебютом стенда стала презентація національного конкурсу МКФ „Молодість” за підтримки благодійного фонду „Ініціатива заради майбутнього”, яку провели 7 лютого генеральний директор кінофестивалю А. Халпахчі та засновник фонду І. Янковський. Вони представили диск із вісьмома короткометражними стрічками переможців цього конкурсу, переглянувши який, гості стенду могли уявити особливості творчості молодих українських кінематографістів. Також, було презентовано ще 4 тематичні добірки фільмів: „Шевченко 200” („Таразі” О. Денисенка, „Толока” М. Ілленка, „Кобзар” Т. Ткаченка), „Українське історичне кіно” („Поводир” О. Саніна, „Варіант Маркони” В. Жерегі, „Битва за Севастополь” С. Мокрицького, „Лука” О. Пархоменка), „Соціальний діалог” („Гніздо Горлиці” Т. Ткаченка, „Зелена кофта” В. Тихого, „Креденс” В. Васяновича, „Плем’я” М. Слабошпицького), кіно для дітей та молоді („Іван Сила” В. Андрієнка, „Трубач” А. Матешка, „Дівчинка з риб’ячим хвостиком” С. Мельниченка), а також добірка сучасної анімації („Ескімоска”, „Моя країна – Україна”, „Дідочок задумав женитися”, „Котигорошко”). Під час роботи стенду було представлено найновіші видання Довженко-центру: колекція „Шевченко 200”, dvd-збірки „Амосов. Століття” та інші. Також учасники фестивалю та відвідувачі стенду змогли ознайомитись з останніми роботами українського кінематографу завдяки новому каталогу українських фільмів 2013/2014. Відбулася низка зустрічей українських продюсерів та режисерів з фестивальними відбірниками, міжнародними баєрами, дистриб’юторами та продюсерами.

У московському Будинку кіно (РФ) відбулася церемонія вручення Національної премії кінокритиків і кінопреси „Білий слон” Гільдії кінознавців і кінокритиків Росії. Кращим режисером визнано одеситку К. Муратову з фільмом „Вічне повернення”. Ця ж стрічка удостоїлася й призу молодих кінокритиків.

Анімаційний фільм „Дідочок задумав женитися” виробництва кінокомпанії „Новатор-фільм”, відібрано до програми одного з найпрестижніших світових фестивалів короткого метру „Festival International du Court Métrage à Clermont-Ferrand” (Франція) у номінацію „Вибір юного глядача”.

18 лютого на засіданні Європейського Комітету з економічних та соціальних питань (Брюссель, Бельгія) співачка Р. Лижичко презентувала документальну стрічку про Майдан „Україна у небезпеці, або Чорна книга державного терору!”.

Побратимські зв'язки

За кордоном

З 6 по 8 лютого делегація з Кременчука Полтавської області на чолі з міським головою О. Бабаєвим з офіційним візитом перебувала у місті Курськ (РФ). Головною метою візиту було встановлення побратимських та партнерських стосунків між двома містами, розвиток співробітництва та обмін досвідом, зокрема, у сфері культури, а також встановлення партнерських зв'язків між вищими навчальними закладами двох міст.

Цирк

В Україні

У Національному цирку України відбулися гастролі Великого цирку Німеччини, де зірками програми були дресирувальники – брати А. і К. Гартнери з атракціоном зі слонами. Величезні слони вагою більше чотирьох тонн віртуозно стояли на двох лапах, переступали і лягали на артистів. У програмі брали участь й інші циркові тварини: дресировані ведмеді, крокодили та пітони, голуби, павичі, собачки та кішки, коні тощо. Також було представлено номери повітряних гімнастів, жонглерів та акробатів.

За кордоном

Артисти циркового номера „Акробати на доріжці” під керівництвом В. Мишастого Державної циркової компанії України отримали золоті нагороди на Міжнародному фестивалі „Golden Karl 2014”, який відбувся в Латвії. Крім того, тріо українських клоунів „Валізка сміху” під керівництвом О. Петруніна стало лауреатом фестивалю, отримавши нагороду журі і „Спеціальний приз фестивалю”.

Матеріал підготувала

Ю. Я. Шевердіна,

редактор відділу

НАУІ Інформцентру з

питань культури та мистецтва

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Підписано до друку 24.03.2014. Обл.-вид. арк. 0,75. Б/т. Зам. 40 . Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12